

BSOBAC Bachelor med forskningsmetode

Hva spiller mest inn for seksuelle minoriteters opplevde livskvalitet og levekår sammenlignet med majoritetsbefolkningen? – en litteraturstudie

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i sosialt arbeid

Stavanger - 16.05.2021

Kandidatnummer: 3015

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	4
1.1 Presentasjon av problemstilling.....	5
1.2 Sosiaifaglig relevans.....	5
1.3 Begreper og avgrensinger.....	7
1.3.1 Begreper	7
1.3.2 Avgrensinger	8
1.4 Oppgavens struktur.....	8
2. Bakgrunn og teoretisk innramning	8
2.1 Historisk bakteppe om seksualitet.....	9
2.3 Forklaring på levekår og livskvalitet.....	10
2.4 Minoritetsstress	11
2.5 Normer og heterofil.....	13
2.7 Behovspyramide.....	14
3. Metode.....	16
3.1 Beskrivelse av metode.....	16
3.2 Vurdering av metode	16
3.3 Søkestrategi	17
3.3.1 Inkluderingskriterier:.....	18
3.3.2 Ekskluderingskriter	18
3.4 Søkeprosessen	18
3.5 Valg av litteratur.....	20
3.6 Vurdering av funn	20
4. Redegjørelse av funn.....	21
4.1 Kort om funn	21
4.2 Sammenfatning av funn.....	23
4.2.1 Holdninger til lhbtqi-personer i 2017	23
4.2.2 Noe du legger igjen hjemme når du går på jobb.....	23
4.2.3 Minority Stress and Mental Health Among Bisexual and Lesbian Women in Norway	25
4.2.4 Life satisfaction and mental health among transgender students in Norway	25
5. Diskusjon.....	26
5.1 Behandling av minoritetsstress.....	27
5.1.1 Kompetanseheving og kunnskapsformidling	28
5.1.2 Samfunnsarbeid.....	30
5.1.3 Anerkjennelse.....	32

6. Avslutning	35
Litteraturliste	36

Antall ord i oppgaven: 11 718

1. Innledning

Norge har kommet en lang vei når det gjelder utvikling av aksept og forståelse av personer som tilhører ulike seksuelle legninger og/eller har en annen kjønnsidentitet. Som samfunn har vi hatt en sterk progressiv utvikling fra at seksualitet og kjønnsidentitet var et tabu - og skambelagt fenomen, til større åpenhet og toleranse for seksuelle minoriteter. Det er vanskelig å si hvor mange som identifiserer seg som homofil, lesbisk, bifil, trans eller skeiv i Norge, men ut fra holdningsundersøkelser antas det at denne gruppen utgjør et antall mellom 1-10% av Norges befolkning, noe som da vil tilsvare et grovt estimat på 100 000 til 500 000 personer (Bufdir, 2017).

Med disse tallene som utgangspunkt er individene som har en annen seksuell legning enn majoriteten av Norges befolkning betegnet som en minoritet. Historisk har det å leve som minoritet hatt følger på levekår og livskvalitet for seksuelle minoriteter. En kan resonere seg fram til at situasjonen er nok sannsynligvis noe lignende også i dag.

På deres nettside framhever Verdens helseorganisasjon sentrale aspekter ved seksualitet på følgende måter:

... a central aspect of being human throughout life encompasses sex, gender identities and roles, sexual orientation ... Sexuality is experienced and expressed in thoughts, fantasies, desires, beliefs, attitudes, values, behaviours, practices, roles and relationships ... Sexuality is influenced by the interaction of biological, psychological, social, economic, political, cultural, legal, historical, religious and spiritual factors (WHO, U.å).

Ved hjelp av denne forståelsen åpnes det for at seksualitet er sterk tilknyttet til levekår og ens opplevde livskvalitet, sammen med de interaksjonene som er nevnt ovenfor. I praktisering av sosialt arbeid er det av stor betydning at en har kunnskap om de sosiale ulikhetene som eksisterer i møtet med de menneskene rundt oss. Vår oppgave er å motvirke sosial ulikhet og jevne ut levekårsforskjeller ved hjelp av den kunnskapen vi har innhentet oss om de utsatte og ofte marginaliserte gruppene (Berg, Ellingsen, Levin & Kleppe, 2015, s. 30-31). Formålet med min oppgave er å få et innblikk i hvordan levekårene og livskvaliteten er for skeive mennesker i Norge. Jeg ønsker å gå inn på enkelte levekårsindikatorer og se hvordan disse er gjeldende for homofile, lesbiske, bifile og andre seksuelle minoriteter i Norge. Videre ønsker jeg å se hvordan skeive betegner sin egen livskvalitet. Ambisjonen med å se på nærmere på evidensbasert forskning knyttet til levekår og livskvalitet hos seksuelle minoriteter er å bidra til økt innsikt som en sosialarbeider bør forholde seg til når en jobber med seksuelle

minoriteter. Utfordringer og sosiale problemer som har en sammenheng med individers seksualitet og identitet krever en spesiell kunnskap og kompetanse som ikke alle sosialarbeidere nødvendigvis har i første møte med denne minoriteten.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen for min oppgave lyder følgende:

Hva spiller mest inn for seksuelle minoriteters opplevde livskvalitet og levekår sammenlignet med majoritetsbefolkningens?

I problemstillingen etterspør jeg hva som spiller inn på opplevd livskvalitet og levekår for seksuelle minoriteter. I levekårsforskning vil vanligvis objektive levekårsindikatorer, som er strukturelle slik som inntekt, arbeid, boforhold og lignende, være tungtveiende for opplevd livskvalitet (Barstad, 2014b, s. 85-86).

Det kan være grunn til å tro at for seksuelle minoriteter har slike strukturelle forhold har mindre å si sammenlignet med det å føle tilhørighet og å bli anerkjent i samfunnet. Dette spiller inn på hvordan jeg griper an på problemstillingen i form av forskningsspørsmål. Disse er:

1. I hvilken grad påvirker majoritetsbefolkningens holdninger inn på levekår og livskvalitet for seksuelle minoriteter
2. Hvilke særlige utfordringer har seksuelle minoriteter knyttet til levekår?
3. Hvilke forhold spiller inn på minoritetsstress for seksuelle minoriteter?

Jeg vil benytte litteraturstudie i min oppgave og dette blir nærmere redegjort for i det tredje kapitlet. I femte kapittel ønsker jeg å presentere et drøftingsspørsmål der jeg tar for meg hvilke forebyggende tiltak kan bidra til å løfte levekår og opplevd livskvalitet for seksuelle minoriteter.

1.2 Sosialfaglig relevans

Jeg ønsket å belyse tematikken om seksuelle minoriteter da jeg har fått inntrykk av at det har vært mangelfull undervisning rundt dette i mine tre år på studiet Sosialt arbeid ved Universitet i Stavanger. Gjennom studieløpet har jeg tilegnet meg en grundig forståelse av minoriteter, marginalisering og levekår, men har kun vært aktuelt for andre grupper enn seksuelle minoriteter.

Merethe Giertsen (2019) har skrevet en artikkel som går inn i dybden på hvor stort omfang seksualitet har i læreplanene for ulike bachelorprogrammer tilknyttet sosialfaglig arbeid. Giertsen gjorde utdypende søk etter nøkkelord som har en sammenheng med seksualitet og seksuelle minoriteter og tok til slutt utgangspunkt i over 116 886 sider med læreplan knyttet til 11 bachelorprogrammer innen sosialfaglig arbeid. Resultatet ble at tematikken seksualitet omhandlet rundt 0.08% av læreplanen, altså 90 sider av 116 886 (Giertsen, 2019, s. 94-95). Av materialet som omhandlet seksualitet, ble det diskutert heteronormative forventninger i samfunnet og utfordringer med det å være en seksuell minoritet. Fem av de valgte 11 bachelorprogrammene hadde intet gjenkjennbart innhold som rettet seg mot seksualitet og/eller seksuelle minoriteter.

Giertsen poengterer at dersom det ikke blir diskutert seksualitet i et sosialfaglig perspektiv, styrker det en oppfatning om at heteronormativitet er den forventede standarden. En hindring som oppstår ved å ikke diskutere seksualitet som et mangfoldig tema med sosialfaglig vinkling er at heteroseksualitet blir sett på som standarden i samfunnet. I den grad når det skal diskuteres andre mulige seksualiteter i pensum, innebæres det ofte at disse seksualitetene har sammenheng med negative fenomener eller situasjoner, som for eksempel overgrep eller opplevelsen av å være en minoritet (Giertsen, 2019, s. 94-95). Artikkelen fortsetter så med å utdype at «The tendency to avoid addressing sexuality in Norwegian social work programs indicates that heterosexuality is reproduced as the normal and preferred sexual preference ... nonheterosexualities are constructed as the other» (Giertsen, 2019, s. 97).

Artikkelen oppsummerer til slutt med at Giertsen mener at sosialarbeidere i Norge ikke er rustet til å snakke om det komplekse temaet som seksualitet er. Som sosialarbeider skal en jobbe mot marginalisering, men marginalisering tilknyttet ens seksualitet er noe som kan skape komplikasjoner for de fleste innen vår profesjon på grunn av tendensen til at det ikke diskuteres eller at en ikke setter seg inn i seksualiteten til individet. Giertsen avslutter med å påpeke at det kreves mer forskning rundt selve tematikken (Giertsen, 2019, s. 98-99).

Ved å unngå å diskutere sosiale problemer rundt seksualitet skapes en «vi-dem» oppfatning, slik som Giertsen nevner ovenfor. Når et skille skapes her, er det majoriteten som sitter med definisjonsmakten i henhold til hva som er rett og galt i samfunnet. En sosial ulikhet skapes mellom oss og dem, og for å forhindre dette trenges det mer kunnskap om «dem» for å bidra til en inkludering av en utsatt gruppe (Berg, 2015, s. 254). I Fellesorganisasjonens (FO) yrkesetiske retningslinjer påpekes det at «Profesjonsutøverne skal unngå og bekjempe

urimelig forskjellsbehandling av mennesker på grunnlag av... kjønn, kjønnsuttrykk og seksuell orientering» (2019). Som en profesjonsutøver i det sosialfaglige feltet er det av den grunn betydningsfullt at vi har kunnskap til å for å forhindre sosial ulikhet og forskjellsbehandling, slik at vi kan forbedre livssituasjoner til seksuelle minoriteter på individ- og gruppenivå.

1.3 Begreper og avgrensinger

Jeg skal nå presentere to sentrale begrep som kan være av nytte for å få en bedre forståelse av oppgaven min. Når det kommer til begrepene levekår og livskvalitet kommer jeg nærmere inn på disse senere i oppgaven.

1.3.1 Begreper

Seksuelle minoriteter

Det eksisterer et mangfold av divergerende begreper som definerer seksuelle orienteringer og kjønnsidentitet. Seksuelle minoriteter er et samlebegrep som inkluderer blant annet homofile, lesbiske, bifile og transpersoner. Det finnes diverse synonymer for begrepet, slik som lhbt+ (lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, med mer). Paraplybegrepet har ulike akronymer og noen av disse er lhbtis, lhbtqa, lgbt (engelsk variant), med mer. Enkelte foretrekker også begrepet skeiv, da det har en mer åpen tolkning av ens identitet og fungerer som et omfattende synonym for hele lhbt+ spektrumet (Bufdir, 2015).

I oppgaven bruker jeg for det meste begrepene seksuelle minoriteter, seksuell legning/orientering og skeiv om hverandre for å diskutere personer som er tiltrukket av samme kjønn, begge kjønn og personer med annen kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet enn det de ble tildelt ved fødsel.

Cisperson/transperson

Begrepet cisperson er gjeldende for personer som «identifiserer deg med det biologiske kjønn du ble tildelt ved fødsel» (Bufdir, 2015). Som nyfødt blir man tildelt et kjønn, for eksempel kvinne, og en ciskvinne vil da betegnes av at hun identifiserer seg med det tildelte kjønn. En transperson er en person som har en annen kjønnsidentitet enn det opprinnelige biologiske kjønn. Eksempelvis vil en transkvinne, der det biologiske kjønn er mann, identifisere seg som kvinne. Det biologiske kjønn er mann, men deres kjønnsidentitet er kvinne. I oppgaven henviser jeg ofte til kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet når det snakkes om transpersoner. Det første begrepet er hvordan personer uttrykker sitt kjønn. For enkelte kan

det være klart å uttrykke seg maskulint og å føle seg mer som en mann, mens for andre kan det være normalt å uttrykke seg selv mer feminint og kvinnelig. (Bufdir, 2015). Det andre begrepet, kjønnsidentitet, omhandler ens subjektive oppfatning av eget kjønn. Noen kan kjenne seg igjen som kvinne eller mann. Andre kan kjenne seg igjen i enten begge eller ingen av disse kjønnene (Bufdir, 2015). Enkelte personer opplever seg selv som hverken mann eller kvinner og ofte gjenkjenner seg selv som ikke-binær i kjønnspektrumet. Disse blir da referert som ikke-binær transpersoner.

1.3.2 Avgrensinger

Tematikken for oppgaven omhandler seksualitet og kjønns mangfold. Det er rikelige aspekter som kunne blitt nevnt rundt temaet, men jeg måtte ta enkelte avgrensinger for å klare å gjennomføre oppgaven. Jeg ønsker å rette søkelys på forskning som er involverer store deler av lhbt+ spektrumet, men ser at forskning som omhandler transpersoner er svært begrenset. Derfor vil hovedfokuset ligge på mennesker som identifiserer seg som lesbiske, homofile og bifile, da det eksisterer mer relevant forskning om denne gruppen. Når det kommer til levekår og livskvalitet så er begrepene i seg selv vide og omfattende. Jeg kunne ikke ta med alt som var egnet for levekår og livskvalitet, dermed har jeg valgt å begrense meg til å presentere en grunnleggende forklaring på en definisjon av levekår og livskvalitet. Videre vil jeg ta for meg faktorer som er konsekvente med levekår og opplevd livskvalitet basert på mine funn under søkeprosessen.

1.4 Oppgavens struktur

I neste kapittel presenteres det en teoretisk innramning som skal bidra til å belyse og skape en teoretisk sammenheng innrettet mot problemstillingen i oppgaven. Tredje kapittel går inn på valg av metode, søkestrategi og vurdering av metode som blir brukt i oppgaven. Fjerde kapittel tar for seg å presentere kilder som er innhentet gjennom søk og vurdering. På grunnlag av funn som er redegjort for i det fjerde kapitlet ønsker jeg å drøfte disse i det femte kapitlet og introdusere mulige tiltak rettet mot problemstillingen min. Til slutt blir en konklusjon presentert i det sjette og siste kapitlet i oppgaven.

2. Bakgrunn og teoretisk innramning

Formålet med kapitlet er todelt – å gi et historisk bakteppe og å presentere nærmere teoretiske perspektiver. Kapitlet starter med et historisk innblikk i hvordan seksualitet som fenomen har utviklet seg og hvordan forståelsen for dette har utviklet seg. Deretter går jeg

dypere inn på sentrale teorier som er gjeldende for oppgaven. Disse er da teorier knyttet til levekår, normer, minoritetsstatus og hvordan behov spiller inn på livskvalitet og levekår. De teoretiske perspektivene legger grunnlaget for drøftingsdelen, som blir presentert i det femte kapitlet.

2.1 Historisk bakteppe om seksualitet

Seksualitet er med stor sannsynlighet mer allment akseptert i dag enn det var bare generasjoner tilbake. I løpet av århundrene har det skjedd en utvikling i forståelsen av seksualitet som fenomen. Tidlig på 1800-tallet, da psykiatrien vokste frem som et medisinsk disiplin, fokuserte de fagkyndige på mennesker som hadde “avikande oppførsel, for eksempel seksualavvik” (Johansen, 2019, s. 59). Homoseksualitet på den tiden ble regnet opp sammen med fetisjisme, sadisme og andre lignende “persversiteter”. All seksualitet som ikke var reproduktivt, ble sett på som et sosialt avvik og en diagnose. Det som på den tid ble betegnet som seksuelle avvik (homofili) i samfunnet var noe som den generelle befolkningen så på som uønsket og et sosialt problem på 1800-tallet (Johansen, 2019, s. 59-61). Selve handlingen, altså seksuell omgang mellom to av samme kjønn, var straffbart dersom utøvd. Christian Den Femtes Lov av 1687, omtalte i sjette bok, trettende kapittel, paragraf 15 at “Omgængelse, som er imod Naturen” skulle bli straffet med bål og brann (Teige, 2015). Dette er nok noe vagt, men antydningen hevder at seksuelle handlinger som ikke var mellom mann og kvinne var noe som var mot det “naturlige”.

Ved overgangen til 1900-tallet skjedde det et paradigmeskifte og forskerne begynte å utforske nærmere om homoseksualitet kunne ha en sammenheng med arv eller være medfødt. Skiftet resulterte i en diskusjon om det var riktig å kriminalisere homoseksuelle eller ikke (Johansen, 2019, s. 95-101). Et skifte oppsto i tiden mellom første og andre verdenskrig. Utviklingen av velferdsstaten i det norske samfunnet begynte og befolkningen tok større avstand fra inhuman oppførsel og vold mot utsatte grupper (Johansen, 2019, s. 119). Det var likevel fortsatt en lang vei å gå. Etter andre verdenskrig ble kristne verdier som familie, ekteskap og samliv mellom mann og kvinne verdsatt i større grad enn før. Det resulterte i at homoseksualitet, som fortsatt ble sett på som avvik, var noe en skulle holde for seg selv (Johansen, 2019, s. 120). Dette resulterte i at *Det norske forbundet av 1948* (DNF-48) ble opprettet. Formålet var å være en interesseorganisasjon for seksuelle minoriteter (Johansen, 2019, s. 120). Arbeidet til DNF-48 var med å bidra til at det ble lovlig å være homofil i Norge etter 1972 og at en ble sikret et diskrimineringsvern på grunn av ens legning (Berge, 2021). Homofili var frem til 1977 sett på

som en mental lidelse i listen til Norsk psykiatrisk forening og Verdens helseorganisasjon definerte homofili, frem til 1990, som en «mental forstyrning» (Johansen, 2019, s. 139). At homofili ble sett på som en diagnose ga et perspektiv på at det var et «problem» som måtte kureres og at seksuelle minoriteter var «sosiale avvik».

Oppsummert kan man si at normer og rettigheter knyttet til seksuelle minoriteter har vært gjenstand for en massiv endring fra 1800-tallet og til den moderne tiden som vi lever i dag. I norsk lovgivning har man innført en kjønnsnøytral ekteskapslov, vern mot diskriminering av ens seksuelle orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Ved hjelp av et historisk innblikk innen homobevegelsen kan man dra parallell til den nåværende levekårssituasjoner for seksuelle minoriteter. Opplevd levekår og livskvalitet for denne gruppen er svært forbedret, men det stilles spørsmål til om det er rom for forbedringer sammenlignet opp mot majoritetsbefolkningen.

2.3 Forklaring på levekår og livskvalitet

To sentrale begrep i problemstillingen min er levekår og livskvalitet. Levekår beskriver hvordan en befolkning opplever sin hverdag. Anders Barstad beskriver levekår som «forskjellige aspekter ved en persons livssituasjon som skal måles så objektivt som mulig» (Barstad, 2014a, s. 14-15). I Norge er det Statistisk Sentralbyrå som har gjennomført levekårsundersøkelser der følgende områder er avgjørende. Disse er blant annet bolig, helse, nærmiljø, arbeid, fritid, relasjoner og økonomi (Schiefløe, 2011, s. 254).

Ved bruken av levekårsundersøkelser sender man et signal til demokratiet om hvordan samfunnet bør være, hvilken ressurser det er mer bruk for i samfunnet for å opprettholde stabilitet og eventuelle tiltak for å sikre seg at levekårene er i beste velstand (Barstad, 2014a, s. 52-53). Levekårsundersøkelser skal framstille hvilken grupper i samfunnet som stiller sterkere enn andre og hvilke utfordringer de utsatte gruppene møter (Vrålstad, 2017). Når Barstad påpeker at det skal måles så objektivt som mulig menes det med bruken av indikatorer for å gi et empirisk resultat av velferden til gruppene som undersøkes. En subjektiv indikator kan gi feil utslag da de ofte kun fremstiller individets forventninger og behov for sin egen situasjon, og ikke den aktuelle situasjonen. Den subjektive opplevelsen av ens livskvalitet kan differere fra den egentlige standarden. Noen kan være svært misfornøyde over sin egen situasjon, men i realiteten ha svært gode levekår i forhold til andre grupper i samfunnet (Barstad, 2014a, s. 54-55).

Når man jobber med sosialt arbeid, kalles den type informasjon man innhenter fra levekår for påstandskunnskap. Det er kunnskap som har en beskrivende forklaring og formidles gjennom begrep og språk. En slik type kunnskap er teoretisk og innhentes per systematiske metoder. Den empiriske kunnskapen skal være objektiv for å teste gyldigheten av informasjonen (Kleppe, 2015, s. 129). En kritisk innvending mot denne formen for kunnskap er at den kan si noe om hvordan vi oppfatter samfunnet og levekårene i samfunnet, men den gir ikke et svar på hvordan den enkelte oppfatter sin situasjon eller hva som kan gjøres for å forbedre situasjonen. Lise Cecilie Kleppe (2015) forklarer at:

Å vite at fattigdom påvirker livskvaliteten er ikke tilstrekkelig i møte med enkeltmennesker som lever under slike forhold. Slik kunnskap kan ikke forutsi hvordan det er for den enkelte å være fattig, fordi den tar ikke hensyn til at den sosiale virkeligheten ikke er konstant og så forutsigbar at det blir mulig å lage presisere hypoteser om hvordan fattigdommen erfarer for den enkelte ... For å forstå det unike ved enkeltmenneskers erfaringer, trenger vi også den subjektive kunnskapen (s. 128).

Utgangspunktet er da at levekår må måles med objektivitet og se kun på ytre forhold, men livskvalitet kan være av subjektiv oppfatning der man går nærmere inn på indre forhold. Livskvalitet kan beskrives hvordan en oppfatter sin egen situasjon rundt egne erfaringer. Enkelt sagt kan livskvalitet bli definert som hvordan man opplever at man har det (Barstad, 2014b, s. 67). Opplevd livskvalitet måles ofte med positive følelser opp mot negative følelser av ens livssituasjon og dermed en helhetsvurdering av tilfredsstillelse hos det enkelte individet. Å være tilfreds og lykkelig kan tolkes slik at en har en positiv og fungerende emosjonell tilstand. (Barstad, 2014b, s. 68-70). Statistisk Sentralbyrå, som jevnlig undersøker livskvaliteten til den norske befolkningen, måler livskvalitet hos befolkningen med hjelp av spørsmål som tar i bruk en skala fra 0-10. De vanligste spørsmålene som stilles ved slike undersøkelser er hvor fornøyd en er med livet sitt og om livet oppleves som meningsfylt (Vrålstad, 2017). Slike undersøkelser omfatter nok mest den heterofile majoriteten av befolkningen, men hvordan skeive opplever sin livskvalitet er noe som jeg ønsker å få et nærmere innblikk i.

2.4 Minoritetsstress

Skeive mennesker er minoriteter. Hva det innebærer å være i en minoritetsposisjon, varierer etter hvilken type minoritetsposisjon en står i. Begrepet minoritet betyr i bokstavelig forstand å være et mindretall i en befolkning, i motsetning til de som er majoritet og som utgjør den største delen av befolkningen. Et prinsipielt aspekt med å leve som minoritet er asymmetrien det kan innebære når det gjelder makt og innflytelse, da minoriteten har en underliggende

status i en avmaktsposisjon (Døving, 2011). Det eksisterer ulike typer minoriteter, eksempelvis etniske minoriteter, religiøse minoriteter og seksuelle minoriteter. Disse har distinkte trekk som skiller seg ut fra majoriteten (Døving, 2011). Å være skeiv i Norge kan betegnes som en minoritet, da det kan antas at disse er i fåtall i forhold til den heterofile majoriteten i Norge. De er en minoritet i betraktning at de bryter forventninger til samfunnsnormer, noe som jeg kommer tilbake til.

Som følge av å leve som minoritet er det ikke uvanlig å oppleve minoritetsstress. Michael P. Dentato (2012) har omtalt minoritetsstress som «... forholdet mellom minoriteter, dominerende verdier og resulterende konflikter med det sosiale miljøet som medlemmene av minoritetsgruppen opplever» (Dentato, 2012, egen oversettelse). Minoritetsstress er en modell basert på sosiologisk og sosialpsykologisk teori. Den tar for seg effekten av fordommer, stigmatisering og innvirkningen dette har på livskvaliteten hos de enkelte individene (Meyer, 2003, s. 3-4). Minoritetsstress stammer fra at minoriteter kommer i konflikt med de dominerende normene i samfunnet og utfordringene med tanke på å tilpasse seg etter disse normene da de er utenfor ens kontroll (Meyer, 2003, s. 3-4). Dette er spesielt vanlig blant seksuelle minoriteter, da de er ofte utsatt for stressorer som homofobi, diskriminering, stigmatisering og lignende negative fenomener. Studier illustrere at minoritetsstress kan føre til store psykiske belastninger, risikofylt oppførsel og økende forbruk av rusmidler (Dentato, 2012).

Illan H. Meyer (2013) har definert fire spesifikke faktorer som står i sentrum for både hvordan en minoritet opplever minoritetsstress. Utgangspunktet for modellen er seksuelle minoriteter:

1. Eksterne, objektive stressfulle hendelser
2. Forventninger om slike hendelser og årvåkenheten dette medfører
3. Internalisering av negative holdninger
4. Skjule sin seksuelle legning

(s. 5).

Den første faktoren beskriver stressfulle hendelser som er eksterne og objektive. Meyer forklarer at slike handlinger skjer både på individnivå, men også på et øvrig samfunnsnivå (Meyer, 2003, s. 6-7). Eksempler er når enkeltindividet opplever en voldsepisode der deres seksuelle orientering er den utløsende årsak for hendelsen, altså individnivå. I samfunnsnivå

kan det være begrensingen av rettigheter og/eller systematisk forskjellsbehandling av øvrige makter der grunnen er ens seksuelle orientering (Meyer, 2003, s. 10-11).

Den andre faktoren er at individet er på vakt og frykter slike negative hendelser som beskrevet ovenfor. Seksuelle minoriteter bygger opp en lært atferd der de forventer en negativ reaksjon fra majoritetsbefolkningen og er dermed på vakt etter stressfulle hendelser som kan oppstå på grunn av deres seksualitet og/eller kjønnsidentitet (Meyer, 2003, s. 11-12).

Tredje faktor for opplevelsen av minoritetsstress er internalisering av negative holdninger rettet mot egen seksualitet, også kjent som internalisert homofobi. Utfallet av internalisert homofobi er en stigmatisering mot en selv som stammer fra internalisering av samfunnets negative holdninger og at man ikke passer inn i forventningen for de samfunnsmessige verdiene, slik som normer og forventningen om å følge den heterofile standarden (Meyer, 2003, s. 14). Internalisert homofobi gjenspeiles i hvilken tanker og holdninger man retter mot seg selv, men dessuten mot andre skeive individer (Meyer, 2003, s. 14).

Den siste faktoren er å skjule sin egen legning eller egentlige kjønnsidentitet. For mange seksuelle minoriteter er det å være åpenlyst om hvem man tiltrekkes av, eller hvilken kjønnsidentitet man har noe som er svært krevende til tider, grunnet av frykt for sanksjoner som kan medfølge. Derfor er det ikke uvanlig at en, for eksempel, skjuler sin seksuelle legning for å unngå negative påstander, diskriminering og andre negative reaksjoner som følger en slik type stigmatisering. Det å skjule sin legning blir da brukt som en forsvarsmekanisme for å unngå belastningen som kan forekomme med å være åpen om sin legning eller kjønnsidentitet (Meyer, 2003, s. 12-13).

2.5 Normer og heterofil

Hvordan vi oppfører oss rundt andre, hvordan vi kler oss, hva som er riktige reaksjoner og lignende atferd følger forventninger om at vi skal opptre i samsvar med sosialt samfunnsregler. Dette er innen sosiologien kjent som normer. Samfunnet og vårt sosiale liv er bygd opp av normer. Per Morten Schiefloe (2011) forklarer at «... en norm er en kjent og allment akseptert forskrift som sier hva som er riktig og uriktig atferd» (Schiefloe, 2011, s. 145). Vold, kriminalitet og diskriminering blir sett på som motstridende fra det som er allment akseptert. Det er vel å merke seg at det er en distinkt forskjell mellom formelle og uformelle normer. Lovgivning sees på som formelle normer, da disse er nedskrevet, mens uformelle normer er det som er en kollektiv enighet i samfunnet om hva som er akseptabelt oppførsel

og/eller forventet av en person. Ved å opprettholde eller bryte både formelle og uformelle normer opplever man ofte at det fører med seg en positiv eller negativ sanksjon, altså belønning eller straff (Schiefloer, 2011, s. 145). Normer er ikke statisk, og har hatt en tydelig utvikling fra bare tiår tilbake. Gjennom sanksjoner opprettholdes normer og normgivning som vi har i samfunnet blir ofte tatt for gitt, med mindre en bryter og utfordrer de nåværende normene (Schiefloer, 2011, s. 145-146).

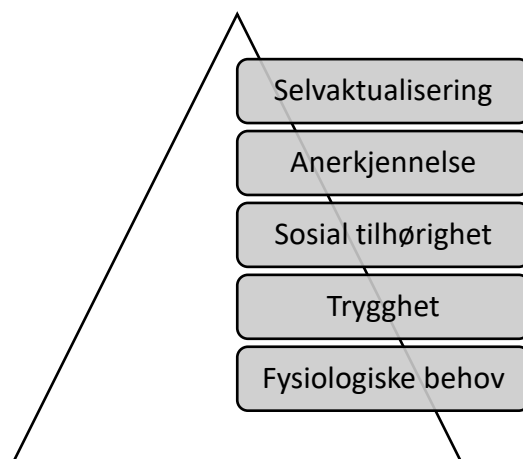
Heteronormativitet er en forståelse som tar for seg at heteroseksualitet og det biologiske kjønnnet (ciskjønn) er den aksepterte normen i samfunnet, og andre seksuelle minoriteter er avvik fra det som er «normalt» i samfunnet. Det er den heterofile legningen og å være ciskjønn som setter standarden for hvordan en skal oppføre seg og hva som forventes i sosiale og kulturelle forhold (Grønningsæter, Kristiansen & Lescher-Nuland, 2013, s. 16).

Relaterte eksempler med sammenheng til heteronormativitet er forestillinger om at menn er maskuline, kvinner er feminine, man antar at de fleste man møter er heterofile eller at det legges vekt på at en kjernefamilie er mann og kvinne med barn. Hvis man bryter disse normene, kan sanksjoner for mange seksuelle minoriteter være utenforskap, diskriminering og i enkelte tilfeller vold på grunnlag av at seksuelle minoriteter ofte ikke passer inn i disse gitte rammene for heteronormen. Dette kan resultere i skam og frykt for mange seksuelle minoriteter i å stå frem om hvem de egentlig er, da sanksjonene for å åpne seg opp er potensielt svært belastende (Grønningsæter et al., 2013, s. 16-17). Heteronormativitet vil naturligvis gi store følger for hvordan levekårssituasjoner er for seksuelle minoriteter, da de uunngåelig bryter forventningen om å leve et liv etter en heterofil standard. Å være en seksuell minoritet utgjør i seg selv en økning i risikoen for at man kan bli utsatt for ekskludering, diskriminering og vold fordi man ofte bryter samfunnets normer ved å tilhøre en identitet som ikke passer inn til forventningene, eksempelvis heteronormer.

2.7 Behovspyramide

En primær teori innen psykologi er Abraham Maslows behovspyramide. Denne pyramiden er tungtveiende innen motivasjonsteori og beskriver de menneskelige behovene man trenger for opplevelsen av helse, livskvalitet og tilpasning i samfunnet (Helgesen, 2017, s. 83).

Pyramiden er rangert fra hvor grunnleggende de er, der nederste behov må være dekket før man kan gå videre i rangen.

Figur 1: Maslows behovspyramide

Disse behovene er aktuelle for utvikling av vår identitet og for at vi som mennesker skal ha fullverdige og gode liv. Vi har først og fremst behov for fysiologiske behov, slik som mat, vann, søvn og seksualdrift (Helgesen, 2017, s. 82). Deretter kommer de psykologiske behovene. Leif Helgesen (2017) har delt de psykologiske behovene i tre kategorier: sosiale behov, selvrelaterte behov og trygghetsbehov (s. 84). Helgesen går nærmere inn på at sosiale behov, derunder sosial tilhørighet i samfunnet og et nettverk av familie og venner, er fremtredende for god opplevd livskvalitet. For øvrig forteller han at selvrelaterte behov, altså et behov for anerkjennelse, er å bli «... bekrefet som de unike personene vi er, fra menneskene rundt oss» (Helgesen, 2017, s. 84). Det siste behovet handler om at vi som mennesker skal føle oss trygge gjennom våre livsløp. Mennesker vi møter og hendelsene rundt oss skal være preget av «... trygg og forutsigbar tilværelse...begripelig og håndterbart» (Helgesen, 2017, s. 84).

Alle disse behovene som nevnt ovenfor må sees i sammenheng med hverandre. Dersom disse fundamentale behovene ikke blir møtt, risikerer man å utvikle både fysiske og psykiske lidelser og deretter en mangel på god opplevd livskvalitet (Helgesen, 2017, s. 96-97). Abraham Maslow mente selv at dersom et individ klarte å møte de fire første behovene i pyramiden, kunne man dekke behovet for menneskelig vekst og selvrealisering. Med å ha oppnådd behovet kan mennesket nyte godt av et overskudd til å møte utfordringer gjennom livsløpet, utvikle seg som individ og nå nye høyder for sine egne potensialer (Mørch, 2020).

3. Metode

I tredje kapittel vil jeg først gjøre rede for noen generelle betraktninger og overordnet kommentarer om metoden som jeg har valgt å bruke. Deretter gjør jeg en konkret redegjørelse av de ulike metodiske trinnene for litteraturstudien min.

3.1 Beskrivelse av metode

Metode kan sies å være «... redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke» (Dalland, 2017, s. 52). Ved å ta i bruk metode har man en systematisk oversikt over hvordan en skal finne svaret på det problemstillingen spør om. Å anvende litteraturstudie som metode håper jeg kan bidra til å fremheve min problemstilling ved bruk av treffende litteratur som er funnet via databasesøk. Jeg har valgt å ta i bruk litteraturstudie fordi det en kan oppnå med en slik metode er belysning av et tema der man ser at det trengs ny relevant forskning (Støren, 2010, s. 38). Det eksisterer en god del forskning om mitt valgte tema fra før av, men etter å ha gjennomført søk ser jeg at mye av disse er av eldre dato og at det er et behov for oppdatert forskning. Litteraturen, eksempelvis forskningsartikler, rapporter eller faglitteratur, skal bidra til å oppbygge problemstillingen og samtidig illustrere fagfeltområdet der man leter etter essensiell data (Dalland, 2017, s. 222). En litteraturstudie defineres som studiet av eksisterende kunnskap som allerede er undersøkt og skrevet, presentert på en systematisk måte (Støren, 2010, s. 16).

Hovedpoenget med en litteraturstudie er å danne deler av funnene man har søkt etter til et helhetlig bilde som har formål på å gi svar til det overordnet forskningsspørsmålet (Aveyard, 2018, s. 22-24). I litteraturstudie tar man for seg et systematisk søk. Dette vil da være å søke etter egnet forskning i databaser, samle sammen funnene dine, gjennomføre en kritisk vurdering og til slutt presenterte en sammenfattet oppslutning av innhentet data og eventuelle tiltak basert på funn i litteraturen (Støren, 2010, s. 17).

3.2 Vurdering av metode

Helen Aveyard (2018) påpeker at «... to read all the various published papers on a topic, you would spend all your time reading, with no time for patients or clients» (s. 4). Sosialfaglig empiri er omfattende og ved hjelp av litteraturstudie kan man samle og oppsummere funn som er relatert til et spesifikt tema. Metoden bidrar til at leseren av litteraturstudien kan mye enklere sette seg inn i forskningen rundt tematikken. Når man jobber som sosialarbeider har man et ansvar for å holde seg oppdatert innen relatert forskning for deres arbeid. Dette er

tidskrevende, men ved bruken av litteraturstudie kan en lese seg opp på funn og empiri uten å måtte søke etter individuell forskning på egen hånd. Man får innblikk i flere relevante studier om et tema ved å ta i bruk en litteraturstudie og kan dermed skape mening i et bredt forskningsfelt (Aveyard, 2018, s. 4-5).

Som metode er litteraturstudie hjelpsom da den baserer alle funn gjennom kilder som er allerede publisert og allmenn tilgjengelig. I andre forskningsmetoder, som kvalitativ- og kvantitativ metode, kreves det at man søker om godkjenning ved Norsk Senter For Dataforskning på grunn av personvern og etiske hensyn. Å anvende litteraturstudie som metode gjør at en kan unngå en slik prosessen (Aveyard, 2018, s. 15).

En spesifikk utfordring til litteraturstudie er at det krever mye tid og arbeid fra søking til analysering av funn etter søk. Dette kan til tider være svært utfordrende og demotiverende dersom man ikke finner aktuelle kilder og samtidig ikke har nok kunnskap om litteraturstudie som metode (Aveyard, 2018, s. 10-11).

Videre er det verdt å nevne at ved bruken av litteraturstudie som metode er det ikke uvanlig å velge ut kilder som passer bedre til ens subjektive mening av et argument. Fallgraven har blitt omtalt som «cherry-picking» og resulterer i at litteraturstudien kan ende opp med en forutinntatt standpunkt av forskningen, i stedet for å se de varierte sidene ved kildene man finner (Aveyard, 2018, s. 13-14).

3.3 Søkestrategi

I en litteraturstudie er det et grunnleggende prinsipp at søkene man iverksetter er etterprøvbare for at andre skal få samme resultat som presentert i sin egen studie (Støren, 2010, s. 36). Av den grunn skal en søkestrategi inneholde søkeord, databaser som ble brukt og krav man har valgt for å snevre inn søket (Støren, 2010, s. 35). Kildekritikk er en vesentlig del av søkestrategien som blir gjennomført. Olav Dalland (2017) skriver at kildekritikk «... betyr å både vurdere og å karakterisere den litteraturen du har funnet» (s. 158). Dalland fortsetter med å forklare at kildekritikk er å se etter sannheten i den kilden man har funnet og gjøre en vurdering av påliteligheten til de enkelte kildene (Dalland, 2017, s. 152). Derfor er det viktig å kartlegge gyldigheten og holdbarheten på kildene som dukker opp under et eller flere systematiske søk. Det er nødvendig å stille kritiske spørsmål til kvaliteten på teksten, relevans for problemstilling og når teksten ble skrevet (Dalland, 2017, s. 160).

Med kildekritikk i fokus så måtte jeg velge å ha inkluderings -og ekskluderingskriterier for å vurdere hvilken faglig relevans som skulle være tilknyttet til de funnene jeg fant i mitt søk.

3.3.1 Inkluderingskriterier:

- Forskningen må gjelde norske forhold
- Må ta stilling i menn, kvinner og andre som identifiserer seg som skeive
- Studier som har en sammenheng med en eller flere av disse levekårsindikatorerne og opplevd livskvalitet er ønskelig: helse, holdning, arbeid og/eller relasjoner
- Publisering mellom 2011 og 2021, der nyere publiseringen blir prioritert
- Fagfellevurderte kilder prioriteres i første omgang

3.3.2 Ekskluderingskriterier

En stor del av arbeidet med litteraturstudiet mitt var å ekskludere forskning som jeg resonerte ikke passet inn i oppgaven. Deler av forskningen om seksuelle minoriteter gjaldt seksuell debut, historisk forskning eller var gjeldende utenfor Norge/Skandinavia. Disse kunne nok ha blitt tatt inn i betraktning for vurdering, men det hadde blitt for tidskrevende å lese gjennom disse i håp om å muligens finne noe relevant.

Jeg fant flere mulige forskningsartikler som kunne vært betydelige for min problemstilling, men flere av disse er fra 2010 og lengre tilbake. Jeg stiller meg derfor kritisk til hvor holdbare disse er artikkelene er i nåværende tidspunkt.

3.4 Søkeprosessen

Søkene ble gjort fra januar og til midten av mars. Søkene ble gjort gjennom Oria og Bufdir (Barne-, ungdom- og familiedirektoratet) sin hjemmeside. Jeg fikk tilgang til Oria gjennom universitetsbiblioteket i Stavanger og anser databasen som en pålitelig og gyldig database til bruk av litteraturstudiet mitt. Ettersom Bufdir er et statlig direktorat anså jeg siden som en trygg database for søk av kilder som er vesentlig for å redegjøre min problemstilling.

De første søkene mine ble utført på oria.no. Der brukte jeg stikkord med kombinasjonen:

- «Seksualitet og levekår»

Her dukket det opp 51 treff. Et av de aller første treffene som dukket opp var *Holdninger, levekår og livsløp: forskning om lesbiske, homofile og bifil* av Arne Backer Grønningsæter, Hans Wiggo Kristiansen og Bjørn R. Lescher-Nuland (2013). Når jeg begrenset søket til kun fagfellevurderte tidsskrifter, fikk jeg opp 13 treff. Ingen av disse treffene var særlig relevant

for oppgavens problemstilling da de var av eldre dato eller hadde ikke sterk nok tilknytning til problemstillingen min. Jeg prøvde så å søke etter:

- «Homofil og levekår»

Det dukket opp 35 treff, men ingen av disse møtte kriteriene om at det burde omhandle norske forhold til skeive. Neste kombinasjon av søkeord var så:

- «Lhbt eller seksuelle minoritet* eller skeiv og livskvalitet og leve* og arbeid og helse»

Av fagfelleverderte artikler kom det opp 4 treff, ingen av disse var aktuelle for meg da de var utenfor mitt tema. Jeg prøvde så å søke kun på ordet «homofil» med kriteriet at de var fra fagfelleverderte tidsskrifter og fra årene 2011-2021. Resultatet ble 112 treff og jeg kunne ikke finne noen fagfelleverderte artikler som jeg vurderte var av relevans for min problemstilling. Dette resulterte i at jeg valgte boken *Holdninger, levekår og livsløp: forskning om lesbiske, homofile og bifile* (2013) som mitt første valg for innhenting av data da denne redaksjonelle boken direkte fremstår som et godt utgangspunkt for å gi svar på det problemstillingen min spør etter.

Videre prøvde jeg et mer komplekst søk:

- «Seksualitet eller homo* eller lhbt og levekår eller livskvalitet».

Med en avgrensing på at det skulle være resultater fra fagfelleverderte tidsskrift og mellom årene 2011-2021 dukket det opp 74 treff. En av disse var artikkelen «Life satisfaction and mental health among transgender students in Norway». Jeg har ikke et konkret svar hvorfor et engelsk treff dukket opp i søket mitt ettersom jeg brukte norske søkeord, men det kan ha sammenheng med at jeg valgte søkeordet «homo», der stjernetegnet inkluderer alle mulige endinger på søkeordet, og at et av disse muligens da var «homosexuality». Dette vil da trolig gi engelske resultater basert på det ene søkeordet.

Jeg valgte så å prøve kun et engelsk søk i Oria. Kombinasjonen på søkeordene var:

- «Gay og lesbian og bisexual og Norway og health og minority»

Jeg avgrenset søket til fagfelleverderte tidsskrifter og årene 2011-2021. Det ga 369 treff. Hovedsakelig var omfanget av treff for mye, men jeg valgte å se på de første fem sidene for å se om det var noe av interesse for meg. Jeg la merke til artikkelen «Minority Stress and

Mental Health Among Bisexual and Lesbian Women in Norway» som traff de fleste av punktene for søket mitt og gjaldt minoritetsstress blant biseksuelle og lesbiske. Det ble i den hensikt åpenbart for meg at jeg måtte se gjennom artikkelen.

Neste søk var inne på Bufdir. De har en egen side dedikert til seksuelle minoriteter og skriver på siden at «Bufdir jobber for å bedre levekårene og livskvaliteten til lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, interkjønnpersoner og queerpersoner (lhbtqi)» (Bufdir, 2021). Det var derfor naturlig å søke etter materiale inne på deres nettside når det omhandler levekårssituasjoner til seksuelle minoriteter. Jeg fant et flertall av forskningsrapporter som var relevant for min problemstilling da jeg gjorde søket «levetår» inne på deres nettside. Dette ga meg 64 treff. Av disse er det en empirisk studie som omhandler seksuelle minoriteters levekår i de siste fem årene som jeg har valgt å sentrere meg inn på *Holdninger til lhbtqi personer i 2017* (2020). Bufdir gjennomførte i 2017 en undersøkelse om hvilken holdning befolkningen har til seksuelle minoriteter. Sentio Research er de som har skrevet og analysert datamateriale, mens Bufdir er oppdragsgiver.

3.5 Valg av litteratur

Etter endt søkeprosess satt jeg igjen med disse fire kildene som skal besvare forskningsspørsmålene mine og gi et mulig svar på problemstillingen min:

1. *Holdninger til lhbtqi-personer i 2017*
2. *Noe du legger igjen hjemme når du går på jobb*
3. *Life satisfaction and mental health among transgender students in Norway*
4. *Minority Stress and Mental Health Among Bisexual and Lesbian Women in Norway*

Førstnevnte ovenfor er en offentlig forskningsrapport. Andrevalget er kapittel fra bok med redaktør. Den tredje og fjerde kilden er fagfelleverderte artikler.

Ettersom jeg har valgt artikler på engelsk vil jeg klargjøre at det er muligheter for feiltolkning, men jeg har etter beste evne konsentrert meg på at oversetting av artikler som er på engelsk blir så korrekt som mulig.

3.6 Vurdering av funn

Artiklene, kapittel og rapport veksler i fokusgruppene og representerer et mangfold av seksuelle orienteringer og kjønnsidentitet. Fokuset mitt rundt mangfoldet var et bevisst valg jeg tok når jeg søkte etter litteratur for å utvide perspektivet på problemstillingen min. Jeg har

vurdert at disse kildene er representative som grunnlag for å prøve å finne et svar til min problemstilling.

Jeg valgte å inkludere et kapittel fra boken *Holdninger, levekår og livsløp: forskning om lesbiske, homofile og bifile*. Litteraturen er av eldre dato, men jeg vurderte at boken var en god kilde da den har sosialfaglig relevans, den fremstår som troverdig og den er skrevet av anerkjente forskere i feltet. Ideelt ville litteratursøket gitt artikler som gav klare svar på problemstillingen som var referansebasert og ikke eldre enn fem år. Etter at søkene ble gjennomført og jeg så at det ikke var mulig, måtte jeg avveie de ulike hensynene opp mot hverandre. Jeg la til slutt vekt på at boken kunne gi et godt svar på problemstillingen min og måte da tone ned hensynet på at boken var eldre enn fem år.

Jeg har valgt å inkludere en forskningsrapport som omhandler holdninger til seksuelle minoriteter, publisert på Bufdir. Jeg er bevisst på at rapporten strengt tatt ikke er fagfellevurdert, men den er basert på tidligere forskning fra anerkjente forskere i feltet, slik som Norman Andersen og Hilde Slåtten. Sentio Research er et analyseinstitutt som jobber utad mot akademiske aktører i privat og offentlig sektor. Jeg har gjennom søk sett av analyseinstituttet blir brukt gjentatte ganger i offentlige rapporter. Med disse hensynene som grunnlag, valgte jeg å bruke rapporten som en av fire sentrale kilder i oppgaven da den fremstår som troverdig i og med at den er publisert på en offentlig kanal. Etter nøye vurderinger har jeg valgt å anse rapporten som en fremtredende kilde for min oppgave da den inneholdt tydelig nøkkelinformasjon forbundet til min problemstilling.

4. Redegjørelse av funn

I kapitlet vil jeg nå presentere kilder som jeg skal ta for meg i min litteraturstudie. Jeg vil første helt kortfattet gjøre rede for tema, hovedfunn og underlegge artiklene mine under ulike forskningsspørsmål gjennom bruk av tabell. Deretter har jeg skrevet et sammendrag for hver kilde med de mest primære punktene som er gjeldende for min problemstilling.

4.1 Kort om funn

Artikkel:	Tema i artikkel:	Relevans for problemstilling:	Hovedfunn i artikkel:	Svarer på forskningsspørsmål:
Holdninger til lhbtqi-personer i 2017	Generelle holdninger rettet mot seksuelle minoriteter	Holdninger mot enkelte grupper påvirker opplevelsen av trygghet og det kan resultere i nedsatt fysisk og/eller psykisk helse	<ul style="list-style-type: none"> - Det har vært en reduksjon i negative holdninger til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner - Menn er i større grad negative mot seksuelle minoriteter enn kvinner, og spesielt i større grad mot homofile menn 	<ul style="list-style-type: none"> - I hvilken grad påvirker majoritetsbefolkningens holdninger inn på levekår og livskvalitet for seksuelle minoriteter?
Noe du legger igjen hjemme når du går på jobb?	Tilhørighet på arbeidsplassen, holdninger i arbeidsplassen mot skeive	Tilhørighet til arbeidslivet er viktig for god livskvalitet og leveårsstandard	<ul style="list-style-type: none"> - Noe usikkerhet rundt holdninger fra andre kolleger - Få kjenner andre som er skeive på arbeidsplassen - En del skeive frykter at deres prestasjoner blir undergravet dersom de er åpne om sin legning 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke særlige utfordringer har seksuelle minoriteter knyttet opp til levekår? - I hvilken grad påvirker majoritetsbefolkningens holdninger inn på levekår og livskvalitet for seksuelle minoriteter?
Minority Stress and Mental Health Among Bisexual and Lesbian Women in Norway	Hvordan minoritetsstress, sosial tilhørighet og mental helse har en påvirkning på lesbiske og bifile kvinner i Norge	Minoritetsstress påvirker opplevd livskvalitet og gir dermed negativt resultat på levekår	<ul style="list-style-type: none"> - Biseksuelle kvinner som har opplevd minoritetsstress enn lesbiske - Høyere grad av internalisert homofobi i lesbiske og bifile kvinner som bodde på bygda enn i de større byene - Lesbiske hadde bedre opplevd livskvalitet 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke forhold spiller inn på minoritetsstress for seksuelle minoriteter? - Hvilke særlige utfordringer har seksuelle minoriteter knyttet opp til levekår?
Life satisfaction and mental health among transgender students in Norway	Livskvalitet, ensomhet, psykiske utfordringer og selvmordsatferd blant studenter under høyere utdanning som identifiserer seg som en transperson	Psykososiale utfordringer som transpersoner opplever, har innvirkning på deres levekår og opplevd livskvalitet	<ul style="list-style-type: none"> - Transpersoner scoret gjennomsnittlig mer på symptomer på psykiske lidelser enn cispersoner - Risikoen for selvmordsforsøk og selvmordstanker var større hos transpersoner og ikke-binære transpersoner enn ved cispersoner 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke særlige utfordringer har seksuelle minoriteter knyttet opp til levekår?

4.2 Sammenfatning av funn

4.2.1 Holdninger til lhbtqi-personer i 2017

Et utvalg på 1250 personer mellom 18 og 87 år var med på å svare på en kvantitativ spørreundersøkelse angående deres holdninger til seksuelle minoriteter (Sentio Research, 2020, s. 9).

I 2017 ser man at 5% har negative holdninger knyttet til andres seksuelle orientering, mens tallet var på 11% i 2008 (Sentio Research, 2020, s. 22). Det er 11% som har negative holdninger til utradisjonelle kjønnsidentiteter i 2017, men den har hatt en betydelig nedgang fra 2008, da den lå på 28% (Sentio Research, 2020, s. 22). Videre eksempel på dette, på en skala fra 0 til 100, ligger grad av enighet om negative påstander rettet mot transpersoner på 15% i 2017, mens i 2013 lå den på 19% (Sentio Research, 2020, s. 29).

28% av mennene er enig i den negative påstanden om at “sex mellom to menn er ganske enkelt feil”, mens kun 12% av kvinner er enig her (Sentio Research, 2020, s. 25-26). Menn er også gjennomsnittlig mer enig i negative påstander mot transpersoner enn kvinner (Sentio Research, 2020, s. 29).

Eldre og troende har større negative holdninger til seksuelle minoriteter enn yngre og ikke-troende. Man ser at de i utvalget som bor i Oslo, har mer positive holdninger til skeive enn de som bor lengre fra byen. Sørlandet har betydelig større grad av negative holdninger enn andre steder i landet (Sentio Research, 2020, s. 26) Rapporten framhever at de som har minst kontakt med skeive mennesker, har større grad av negative holdninger enn de i utvalget som er ofte i kontakt med skeive mennesker. Jo hyppigere kontakt, jo mindre negative holdninger fremstår (Sentio Research, 2020, s. 26).

4.2.2 Noe du legger igjen hjemme når du går på jobb

Dette er kapittel 7 i boken *Holdninger, levekår og livsløp - forskning om lesbiske, homofile og bifile*. Kapitlet er skrevet av Bjørn Lescher-Nuland og Arne Backer Grønningsæter (2013) og tar for seg egen og andres forskning som angår holdninger til lesbiske, homofile og bifile på arbeidsplassen.

I 2009 utførte Grønningsæter og Lescher-Nuland (2013) en kvantitativ spørreundersøkelse angående arbeidsmiljø i Bergen kommune. 28% av respondenter som definerte seg selv som

heterofile svarte at de kjente noen på arbeidsplassen som var lesbisk, homofil eller bifil. (s. 125).

Når det kom til holdninger mot lesbiske, homofile og bifile (LHB) i det kollegiale miljøet på arbeidsplassen var resultatet variert:

- Av 1478 svarte 53% at kolleger på arbeidsplassen var positive til LHB, 18% var verken eller, 1% negativ og 28% var usikre
- Av 1457 svarte 48% at nærmeste ledere var positive til LHB, 15% var verken eller, 1% negativ og 37% var usikre
- Av 1455 svarte 44% at tillitsvalgte var positive til LHB, 14% var verken eller, 1% negativ og 42% usikre

(Grønningsæter & Lescher-Nuland, 2013, s. 126).

Arbeidstakere fikk også selv mulighet til å svare på hvordan deres holdninger er til LHB:

- Av 1533 svarte 72% at de var positive til lesbiske kvinner, 26% verken eller, 1% negativ og 1% ville ikke oppgi svar
- Av 1528 svarte 70% at de var positive til homofile menn, 26% verken eller, 3% negativ og 1% ville ikke oppgi svar
- Av 1520 svarte 64% at de var positive til bifile, 32% verken eller, 3% negativ og 2% ville ikke oppgi svar

(Grønningsæter & Lescher-Nuland, 2013, s. 127).

Det ble foretatt kvalitative intervjuer i studiet der målgruppen var 44 personer som identifiserer seg som LHB. På en generell basis hadde de fleste av informantene positive opplevelser og merket ikke særlig til negative holdninger på arbeidsplassen. Flere hadde derimot opplevd å bli møtt med stereotyper, herunder at deres seksuelle orientering handler kun om sex og ikke kjærighet. Informantene fryktet at det var kun deres seksualitet dem skulle bli gjenkjent for, og ikke deres kompetanse i faget (Grønningsæter & Lescher-Nuland, 2013, s. 128-129). Undersøkelsen tok videre for seg om respondentene hadde opplevd diskriminering grunnet om de var LHB. En homofil mann oppgi at han hadde, mens en av fem respondenter var usikre. En av disse informantene kunne fortelle at det var utfordrende å vite hva som var diskriminerende da det ble en tolkning om hva som er rett definisjon av diskriminering (Grønningsæter & Lescher-Nuland, 2013, s. 129-131).

4.2.3 Minority Stress and Mental Health Among Bisexual and Lesbian Women in Norway

Denne fagfelleverderte artikkelen er skrevet av Emilie Prell og Bente Traeen (2018). Utvalget var 499 ciskvinner som identifiserte seg som lesbisk eller bifil. 32.7% prosent av utvalget var biseksuelle og de resterende 67.3% var lesbiske og aldersgruppen var mellom 18-73 år. Det ble gjort en kvantitativ digital undersøkelse som var anonymisert (Prell & Traeen, 2018, s. 278-279).

Funnene gjort i studien var at lesbiske kvinner hadde generelt bedre livskvalitet enn biseksuelle kvinner (Prell & Traeen, 2018, s. 286). Det ble lagt vekt på at det var flere lesbiske kvinner som bodde i større byer enn biseksuelle (Prell & Traeen, 2018, s. 283). De individene som identifiserte seg som biseksuelle fortalte at de har opplevd en følelse av skam og har hatt tanker der de ønsket å endre sin seksualitet. På grunn av minoritetsstress så har flere biseksuelle kvinner vært mer utsatt for ensomhet, mangel på tilhørighet innen LHBT+ miljøet og samtidig prøvd å holde seksualiteten sin skjult for andre (Prell & Traeen, 2018, s. 286-291). Det er derfor grunn til å tro at biseksuelle kvinner har større utfordringer med angst og depresjon enn lesbiske på grunn av større grad av opplevd minoritetsstress (Prell & Traeen, 2018, s. 291). At disse biseksuelle kvinnene valgte å holde sin seksuelle legning skjult indikerte at de hadde lavere livskvalitet enn biseksuelle som var åpen om sin legning. Lesbiske kvinner opplevde større grad av minoritetsstress knyttet til internalisert homofobi enn biseksuelle kvinner (Prell & Traeen, 2018, s. 292). Til slutt ble det oppsummert at lesbiske kvinner som hadde en sosial tilhørighet med andre lhbt+ individer hadde bedre psykisk helse enn biseksuelle kvinner. At denne psykisk uhelsen er høyere blant biseksuelle kvinner kan komme av at biseksuelle møtes med mye stigma fra andre lhbt+ personer med negative påstander om at deres seksualitet ikke er gyldig nok (Prell & Traeen, 2018, s. 292-293).

4.2.4 Life satisfaction and mental health among transgender students in Norway

Studien er skrevet av Norman Anderssen, Børge Sivertsen, Kari Jussie Lønning og Kirsti Malterud (2020). Studiet hentet relevant data fra studentenes helse- og trivselsundersøkelse (ShoT 2018), der 50 054 studenter deltok på å svare på en kvantitativ spørreundersøkelse.

- Av 55 054 personer, definerte 12 seg som transkvinner, 16 som transmenn og 69 personer seg som ikke-binær transperson
- 70% av transpersonene og 64% av ikke-binære transpersoner ved høyere utdanninger har lavere livskvalitet enn cispersonene. Av cispersoner, kunne 34-35% svare at de hadde lavere livskvalitet
- Videre er tallet på følelsen av ensomhet høyere, med 38-52% for både transpersoner og 38-48% for ikke-binære transpersoner. Korresponderende ligger tallene på 15-21% på cismenn og 17-24% på ciskvinner
- Så mange som 50% av transpersoner og 62.7% ikke-binære transpersoner har opplevd symptomer på angst og depresjon
- Transpersoner og ikke-binære som rapporterte at de hadde psykiske lidelser var betraktelig høyere enn cispersoner, med tall fra 57-59% sammenlignet med 11-18% hos cispersoner
- Ved selvmordsatferd så man at tallene for å uttrykke selvmordsatferd i løpet av livet var på 54-58% hos transpersoner og ikke-binære transpersoner, mens tallene på cismenn og ciskvinner var på 11-13% og 24-27% individuelt

(Anderssen, Sivertsen, Lonning & Malterud, 2020, s. 4-9).

Konklusjonen fra disse tallene er at studenter som identifiserte seg som transperson eller ikke-binær transperson strevde mer med psykososiale utfordringer på en generell basis enn cispersoner og krever derfor mer oppmerksomhet for å forebygge disse utfordringene. Artikkelen oppsummerer videre at transpersoner og andre som bryter tradisjonelle kjønnsnormer møter stor motstand fra det offentlige da de bryter mange av de integrerte normene i samfunnet. Sanksjonen er at det utvikler seg negative holdninger mot transpersoner (Anderssen et al., 2020, s. 8-9).

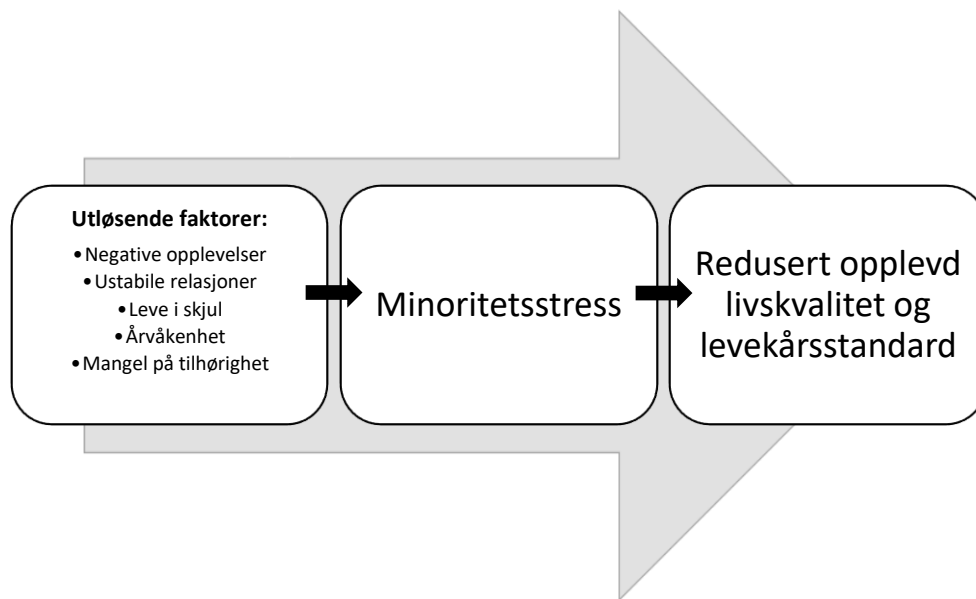
5. Diskusjon

I dette kapitlet ønsker jeg å drøfte følgende spørsmål: *Hvilket forebyggende tiltak kan bidra til å løfte opp levekår og opplevd livskvalitet for seksuelle minoriteter?* Jeg vil se nærmere på det jeg vurderer som relevante tiltak for å styrke levekår og opplevd livskvalitet for seksuelle minoriteter. Tiltakene jeg ønsker å drøfte er basert på funn i studiene mine ovenfor og knyttes til sentrale verdier innen sosialt arbeid.

5.1 Behandling av minoritetsstress

Artiklene i min litteraturstudie framhever at minoritetsstress kan gi store utslag på seksuelle minoriteters psykiske helse. Funnene som er presentert ovenfor illustrerer en sammenheng med de fire faktorene som er gjeldende for opplevelsen av minoritetsstress, nemlig negative holdninger, å bli møtt med stereotyper, internalisert homofobi og å unngå å snakke om sin seksualitet eller kjønnsidentitet i frykt for å møte motstand. Det sistnevnte er en gjentakende faktor som omhandler åpenhet om sin identitet. Det å leve i skjult og ikke kunne være åpen om sin identitet påvirker helse og trivsel. Livskvaliteten blir betraktelig redusert (Bufdir, 2017). Å kunne være åpen om sin seksuelle legning på, for eksempel, arbeidsplassen er en betydelig faktor for å kunne oppleve trivsel, men samtidig ligger det en undertone av frykt for å oppleve negative reaksjoner. Mange velger som følge av det å holde legningen sin skjult på blant annet arbeidsplassen, som beskrevet i funnene ovenfor. En undersøkelsesrapport om seksuelle minoriteter i arbeidslivet fra 2013 viser at de fleste er åpne om sin seksuelle orientering, men det er betydningsfullt tall som holder seg skjult (Grønningsæter & Lescher-Nuland, 2013, s. 123).

Mange skeive frykter nok å bli møtt med negative reaksjoner dersom de velger å «komme ut» og ønsker nok å leve i skjult, tross konsekvensene det måtte medføre. En kan da anta at dette er et særpreget dilemma seksuelle minoriteter opplever. Det å leve i skjult kan trolig skape et hinder for sosial tilhørighet i arbeidslivet, men også andre viktige sosiale arenaer i samfunnet. Mange skeive undergraver en viktig del av sin egen identitet, og basert på funnene ovenfor så ser dette ut til å resultere i psykososiale problemer. Det har dermed en effekt på levekår og opplevd livskvalitet. Jeg ønsker nå å se nærmere på tiltak som jeg har resonert at de kan bidra til å minske opplevelsen av minoritetsstress for å så gå inn på om en bedring av levekår og opplevd livskvalitet er mulig.

Figur 2: Prosessmodell for minoritetsstress

5.1.1 Kompetanseheving og kunnskapsformidling

Hvilke holdninger majoriteten har til seksuelle minoriteter påvirker hvordan skeive opplever sin livskvalitet og samtidig har stor innvirkning på deres levekår. Norman Anderssen forteller at «... positive og velvillige holdninger leder ofte til vennligsinnede handlinger, mens negative holdninger ofte leder til negative handlinger» (Anderssen, 2013, s. 24). Negative holdninger skaper usikkerhet. Når levekår og livskvalitet måles er trygghet et av punktene som SSB ser på (Vrålstad, 2017). Hvordan skeive opplever sin egen trygghet kan gjenspeile at levekårene til seksuelle minoriteter er svært forskjellige fra den heterofile majoriteten i samfunnet.

Et fellestrekk i funnene ovenfor var at flere seksuelle minoriteter opplever negative holdninger og internalisert homofobi hvis de bor på rurale områder, mens i de større byene er det mer toleranse og aksept (Sentio Research, 2020). Slike opplevelser samsvarer med tidligere holdningsundersøkelser, som forteller at de personene med mest negative holdninger rettet mot seksuelle minoriteter bor i rurale områder, har kortere utdanning og er troende (Anderssen, 2013, s. 27). En forskningsrapport skrevet av Helga Eggebø, Maria Almli og Marte Taylor Bye (2015) tok for seg hvordan seksuelle minoriteter opplevde det å være skeiv i de rurale områdene i Norge.

Flere av informantene i rapporten illustrerte utfordringer med å leve som skeiv i landsbygda med utfordringer knyttet til vanskeligheter å komme ut som skeiv i frykt for å bli møtt med

negative konsekvenser (Eggebø et al., 2015, s. 37-39). En god del av informantene fortalte om utfordringer med å passe inn i bygda, men også om erfaring med mobbing, spesielt på ungdomsskolen. Noe av mobbingen var knyttet til deres seksualitet eller kjønnsidentitet, mens andre informanter opplevde å bli mobbet for andre ting enn deres skeive identitet (Eggebø et al., 2015, s. 44-48).

Av de som hadde opplevd mobbing i hjembygda rapportere en høyere eventualitet for psykiske lidelser enn den heterofile motparten (Eggebø et al., 2015, s. 51). En stor del av informantene utdypet at de føler seg alene om sin seksualitet og ønsker mer synlighet rundt tematikken (Eggebø et al., 2015, s. 63-68). En informant kunne fortelle om at hun ikke opplevde å bli forstått av helsesøster på skolen når hun fortalte om sin seksuelle legning (Eggebø et al., 2015, s. 64). Videre forteller rapporten at mindre steder i Norge kan nok være sterkere preget av mangel på mangfoldighet og en fast tilknytting til tradisjonelle kjønnsroller og de normene som følger med disse rollene (Eggebø et al., 2015, s. 78-80).

Rapporten fremhever det som er tydelig betegnet som opplevelsen av minoritetsstress for disse informantene som lever på bygda. Ut ifra det jeg har lest i forskningsrapporten og sett i funnene mine for litteraturstudiet, ser det ut som det er et større behov for kunnskap og kompetanse innen forståelsen av seksualitet og kjønnsmangfold rettet mot spesifikke arenaer i samfunnet. Eksempler på slike arenaer er små tettsteder, skoler og arbeidsplass. Som nevnt i artikkelen til Anderssen, Sivertsen, Lonning & Malterud (2020) så møter mange transpersoner offentlig motstand. Denne motstanden og de negative holdningene generelt rettet mot seksuelle minoriteter fremstår som at det er utfordringer knyttet til å anerkjenne at denne gruppen med mennesker eksisterer i samfunnet. Biseksuelle personer ser ut til å være mer utsatt da deres seksualitet ikke blir anerkjent på samme måte som homofile og lesbiske (Prell & Traeen, 2018, s. 286-293).

Med kunnskap og kompetanse følger en normalisering av seksuelle minoriteter. En slik kunnskap vil nok trolig bidra til å styrke grunnlaget for relasjonsbyggingen mellom en sosialarbeider og en bruker som er skeiv. Man møter motparten med forståelse og kunnskap om individets situasjon. Å ha en slik kunnskap over hvordan seksuelle minoriteter opplever sin hverdag kan nok føles betryggende for mange skeive individer da de føler de blir møtt med et åpent sinn og forståelse. Innen sosialt arbeid er det et sentralt moment å prøve å forstå hvordan den andre personen sine opplevelser. Det å møte personen på «samme bølgelengde» som Irene Levin beskriver i sin bok *Hva Er Sosialt Arbeid* (2004). Levin går så nærmere på

det som er «å starte der klienten er» og beskriver at det handler om å forstå den andres situasjon, men også å oppnå at «... den andre opplever seg forstått» (Levin, 2004, s. 80). Irene Levin forklarer videre at man må være bevisst over såkalte « ... blinde flekker» som kan hindre sosialarbeideren fra å få en forståelse for den andres situasjon (Levin, 2004, s. 85).

For at vi skal yte etter beste evne i vår rolle innen en sosialfaglig profesjon er det nødvendig at vi har den kunnskapen om utsatte grupper og hva som er spesielle risikofaktorer som er gjeldende i deres situasjon. Seksuelle minoriteter har nok lett for å oppleve avmakt, men med hjelp av kunnskap og forståelse tror jeg at man kan styrke deres livssituasjon.

Sosialarbeideren kan møte dem bedre med å ha en forståelse for deres sosiale problemer og det vil resultere i å forebygge minoritetsstress.

5.1.2 Samfunnsarbeid

Sterkere tilhørighet til andre individer innen lhbt+ miljøet kan styrke resiliens hos enkelte seksuelle minoriteter. Funnene ovenfor illustrer at flere skeive har bedre livskvalitet og dermed minsket grad av opplevd minoritetsstress dersom de føler en sosial tilhørighet (Prell & Traeen, 2018). Derfor er det viktig at det skapes trygge arenaer for skeive og samtidig endre holdninger som gir negative utslag for seksuelle minoriteter (Sentio Research, 2020). Et nyttig tiltak for å nå dette målet kan være bruken av samfunnsarbeid. Innen sosialt arbeid har man et mandat for å utføre samfunnsarbeid. Samfunnsarbeid er en arbeidsmåte innen det tradisjonelle sosiale arbeidet. Samfunnsarbeid er en metode der man arbeider for å skape endring på gruppe- og samfunnsnivå (Hutchinson, 2010c, s. 13). De individuelle problemene blir sett i en sammenheng som har med samfunnet rundt å gjøre. Et fremtredende aspekt med samfunnsarbeid er arbeid rettet mot en endring av kollektiv bevissthet (Hutchinson, 2010c, s. 13-14). Gjennom samfunnsarbeid, der målet er å skape endring, skal sosialarbeideren bidra til forandring. Sosialarbeideren skal bidra til å støtte opp gruppen, sikre medvirkningen av de involverte og være en katalysator for å sette i gang en prosess mot ønsket endring (Hutchinson, 2010c, s. 14).

Gunn Strand Hutchinson (2004) utdyper videre i sin artikkel «Samfunnsarbeid – undervurdert som arbeidsmåte» at:

Med samfunnsarbeid i sosialt arbeid forstår jeg arbeidsmåter hvor sosialarbeideren, i tett samarbeid med de berørte, arbeider med endringer på system- og samfunnsnivå. Hovedkjernen i samfunnsarbeid, slik jeg ser det, er å styrke individer og grupper i deres tro på at samfunn og livsvilkår kan omskapes og styrke deres mulighet til å delta aktivt i denne omskapesprosessen (s. 224).

Ved å ta i bruk samfunnsarbeid som en metode kan man jobbe mot de kollektive sosiale problemene som mange seksuelle minoriteter opplever. Hutchinson skriver at menneskers livskvalitet har en nær sammenheng med det å få være en aktør som har medbestemmelse over sin egen livssituasjon (2010b, s. 80). Det er derfor viktig at som en sosialarbeider at man bærer kunnskap om samfunnsforhold eller systemer som gir avmakt til flere individer.

Som jeg nevnte tidligere i teorikapittelet så store deler av samfunnet rundt oss bygget opp til forventningene om normer knyttet til en heterofil orientering. Disse normene gir utslag på mulighetene og likeverd for seksuelle minoriteter. Religiøse arbeidsgivere har et rettslig grunnlag for å kunne spørre om samlivsform hvis det kan ha innvirkning for stillingen man søker på (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, § 30). En praktisk betydning av paragrafen er at de religiøse arbeidsgivere kan utelukke seksuelle minoriteter for en stilling dersom deres samlivsform skulle ha betydning for arbeidet som stillingen krever. Man kan argumentere for å ivareta hensynet til religiøse aktører i slike situasjoner, men historisk sett har seksuelle minoriteter en langt større erfaring å bli møtt med manglende hensyn enn de større religiøse livssynene. Enkelte skeive opplever paragrafen som diskriminerende når de har søkt jobb hos kristne arbeidsgivere (Rasmussen, 2020; Schei, 2019). Slik lovgivning kan i enkelte tilfeller skape en systematisk avmakt hos seksuelle minoriteter og lede til en opplevelse av minoritetsstress (Meyer, 2003, s. 10-11). Dette er samfunnsforhold som samfunnsarbeid kan bidra til å endre på et politisk nivå.

Tidligere i oppgaven nevnte jeg historien bak DNF-48. En organisasjon som er et tydelig eksempel på hvordan samfunnsarbeid kan fungere i praksis. Organisasjonen ble satt sammen av en gruppe berørte mennesker for å styrke homofiles rettigheter i samfunnet på den tiden (Johansen, 2019, s. 120-121). DNF-48 bidro til styrket vern av skeives rettigheter og startet en prosess mot holdningsendring og dermed bidro til en positiv endring i samfunnet.

Etterkommeren av DNF-48 er i dag organisasjonen FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. Gruppen har fylkeslag omkring Norge, flesteparten av medlemmene jobber frivillig og de «... arbeider politisk og sosialt for at mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet skal kunne leve åpent uten frykt for å bli sosialt utstøtt, diskriminert eller trakassert» (FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, 2018). En sosialarbeiders rolle i en interesseorganisasjon kan være med å bidra til etablering av slike organisasjon og ha en støttende rolle i det arbeidet som organisasjonen gjør fremover (Hutchinson, 2010a, s. 110).

Et viktig moment med samfunnsarbeid er økning av sosial kapital gjennom deltagelse. Denne formen for kapital handler om å styrke samholdet mellom hverandre og dermed gi tillit og trygghet til andre mennesker rundt oss (Hutchinson, 2010c, s. 21-22). Frivillige organisasjoner kan bidra til å skape en sosial kapital. En effekt med sosial kapital er en sosial tilhørighet for seksuelle minoriteter som føler et manglende fellesskap med andre skeive. Det er da grunn til å tro at å bygge opp sosial kapital gir økt livskvalitet grunnet den sosiale tilhørigheten som ofte medfølger (Helgesen, 2017, s. 84).

5.1.3 Anerkjennelse

Et viktig tiltak som kan sikre at seksuelle minoriteter har bedre opplevd livskvalitet og at de stiller sterkere med levekårsstandarder er å møte deres fremtredende behov. Jeg har nevnt Maslows behovspyramide og dens effekt på selvaktualisering og utvikling. Et av disse punktene er bruken av anerkjennelse. Innen sosialfaglig arbeid er bruken av anerkjennelse, som kan bli forstått som et synonym for respekt, et sentralt element for hvordan man bekjemper sosial ulikhet (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 98-99). Ingunn T. Ellingsen og Nina Schjøll Skjefstad (2015) tydeliggjør at «Gjennom anerkjennende relasjoner danner vi vår egen identitet ... den bidrar til å bekrefte hvem vi er» (s. 99). Jeg vil derfor argumentere at når man jobber innen en sosialfaglig profesjon er forståelsen om anerkjennelse et absolutt når man jobber med sårbare og utsatte grupper. Axel Honneth er en tysk sosialfilosof som er gjenkjent for sin teori om bruken av anerkjennelse. Honneth har sett på hvordan anerkjennelse kan begrunne menneskeverd og hvordan anerkjennelse er en verdifull bidragsyter for identiteten til mennesket (Lysaker, 2011, s. 107-108). Honneth har utviklet en anerkjennelsesteori der kjærlighet, rettigheter og solidaritet er grunnleggende kjennetegn for anerkjennelse (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99).

Kjærlighet dyrkes i nære relasjoner og det å føle seg verdsatt og ivaretatt av familie, venner og i nærmiljøet gir rom for personlig utvikling (Falkum, Hytten & Olavesen, 2011). Kjærlighet og omsorg, er noe som Honneth definerer som «... intersubjektive relasjoner som er forankret i nærhet, intimitet og fortrolighet» (Lysaker, 2011, s. 109). Honneth forklarer at kjærlighet er en nødvendighet for at individer skal kunne utvikle menneskelig autonomi, positiv selvbilde og trygge relasjoner (Lysaker, 2011, s. 109). Mennesker har behov for nærhet, forståelse og støtte av andre gjennom relasjonene rundt oss uansett alder i et livsløp. Bruken av kjærlighet og omsorg som en form for anerkjennelse kan utgjøre at flere seksuelle minoriteter blir bekreftet og validert. Kjærligheten og omsorg er nødvendig for at personen

skal utvikle selvtillit (Lysaker, 2011, s. 109). En slik selvtillit kan resultere i at flere skeive våger å stå åpenlyst fram om sin legning eller kjønnsidentitet. Åpenhet kan eventuelt minske sjansen for å oppleve minoritetsstress. Honneth utdyper at fravær av slik kjærlighet kan resultere i en form for kroppslig krenkelse (Lysaker, 2011, s. 108). Eksempler kan være omsorgssvikt eller vold i nære relasjoner. Krenkelsene kan resultere i store belastninger på utviklingen av den essensielle sikkerheten som er en nødvendighet for mennesker og et hardt nederlag for den psykiske helsen vår (Falkum et al., 2011).

Neste form for anerkjennelse handler om rettigheter i samfunnet. Et konkret eksempel på hvordan mennesker blir anerkjent i en rettslig sfære er vektlagt i menneskerettighetserklæringen. Norge er et demokratisk samfunn der frihet og velferd står sterkt ankret. Dette innebærer frihet mot inngrep fra de øvre makter, mulighet til å stemme med valg og tilgang til velferdsgoder i samfunnet (Falkum et al., 2011). Slike typer rettigheter er hvordan den norske befolkningen blir anerkjent. Ved å ha slike rettigheter sikrer man at individet føler seg verdsatt og beskyttet i et større samfunnsperspektiv (Falkum et al., 2011). Historisk sett har seksuelle minoriteter vært ekskludert fra slike rettigheter og dermed blitt nedtrykt av samfunnet. Hvilken rettighet og lover som vi har i samfunnet blir gjenspeilt i holdninger hos individer.

I Norge er det stort sett aksept av seksuelle minoriteter, men eksempelvis i deler av Afrika, Midtøsten og Asia er befolkningen mindre aksepterende mot seksuelle minoriteter. En rapport fra Pew Research Center presenterte tall fra spørreundersøkelser som er gjennomført i 34 land der totalt 38 426 personer fikk mulighet til å svare på sin mening om homofili. I Nigeria er majoriteten av befolkningen (91% mot 7%) mot aksept av homofili (Poushter & Kent, 2020). Nigeria er samtidig det landet der personer med annen seksuell orientering enn heterofil kan bli straffes med opptil 10-14 år i fengsel (Human Dignity Trust, 2021). I deler av Nigeria brukes det Sharia lover som sier at «... seksuell aktivitet mellom personer av samme kjønn kan bli dømt til døden ved steining» (Human Dignity Trust, 2021, egen oversettelse). Rettsstatusen til seksuelle minoriteter er betydelig for at denne gruppen skal bli møtt med respekt og verdighet av resten av samfunnet. Manglende rettigheter skaper usikkerhet for seksuelle minoriteter og kan i verste fall føre til store psykiske belastninger (Falkum et al., 2011).

I funnene ovenfor ble det presentert at transpersoner og biseksuelle har utfordringer med sin seksuelle orientering og kjønnsidentitet, både på grunn av psykiske lidelser, men også på

grunn av negative holdninger. I 2020 ble en proposisjon fra Justis- og beredskapsdepartementet presentert til Stortinget. I proposisjonen kom det flere forslag til endringer i straffeloven, blant annet å inkludere kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i en rekke paragrafer innad straffeloven (Prop.66 L (2019–2020), s. 68). Det ble anbefalt «... at uttrykket «homofil orientering» endres til «seksuell orientering» i de straffebudene der uttrykket brukes i dag» (Prop.66 L (2019–2020), s. 74). Disse forslagene ble behandlet i Stortinget og ble innvilget. De nye endringene ble ikraftsatt 01.01.2021 (Delt ikrafts. av lov 2020:135, 2020). Lovendringen førte til at transpersoner og biseksuelle ble sikret et sterkere rettsvern enn tidligere og muligens bidra til en positiv holdningsendring mot disse gruppene.

Siste form for anerkjennelse er solidaritet. Det som er fremtredende med solidaritet er at individer er verdsatt i de ulike sosiale landskapene. Dette kan, for eksempel, være å bli anerkjent for de verdiene og egenskapene man kan bringe på skole, arbeidsplass og andre arenaer (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 100). Man føler en sosial tilhørighet til personene rundt seg og føler at man aktivt bidrar noe til fellesskapet (Falkum et al., 2011). Mange skeive opplever nok en utenforskap fra store deler av samfunnet ved at de ikke passer inn i de heteronormative forventningene. Tidligere i litteraturstudien fremhevet jeg at enkelte skeive individer utfordringer med å være åpen på arbeidsplassen sin i frykt for negative sanksjoner og/eller diskriminering. De er redd for å bli møtt med stereotyper som kan gi dem en satt negativ rolle på arbeidsplassen og dermed dannes et mindreverdighetskompleks. Dette er en annen form for krenkelse som Honneth mener svekker anerkjennelse, skader personens forståelse av egen verdi og hvordan en person har tillit til andre medlemmer i samfunnet (Lysaker, 2011, s. 108). For å motvirke denne formen for krenkelse er det nødvendig at seksuelle minoriteter blir verdsatt som reelle individene med personlige egenskaper som de kan yte til fellesskapet. Å åpne opp for solidaritet blant seksuelle minoriteter anerkjennes det at de er verdsatt og likeverd.

6. Avslutning

Formålet med litteraturstudien var å opplyse om levekår og opplevd livskvalitet hos seksuelle minoriteter. I min litteraturstudie har jeg lagt vekt på å fremheve minoritetsstress som en sentral faktor for redusert livskvalitet og dermed en nedsatt standard i levekår hos seksuelle minoriteter. Dette er ny kunnskap som jeg har tilegnet meg i løpet av arbeidet med oppgaven og ser at en slik type stress har større innvirkning på levekår og livskvalitet enn det jeg forutså. Jeg har forsøkt å bidra til en økt forståelse for hvordan normer, holdninger og menneskers behov har innvirkning på personer med minoritetsstatus. Det har blitt redegjort for fire artikler som belyser at hvordan minoritetsstress påvirker livskvaliteten og levekår til skeive. Det har blitt fremhevet at minoritetsstress er noe som trolig spiller mer inn på seksuelle minoriteters levekårstandard og opplevde livskvalitet enn majoriteten av samfunnet. Til slutt har jeg oppsummert med det jeg har vurdert som forebyggende tiltak for å bidra til en positiv utvikling av levekår og opplevd livskvalitet for seksuelle minoriteter, slik som kunnskap- og kompetanseheving, samfunnsarbeid som metode og bruken av anerkjennelse.

Gjennom studien har jeg fremhevet at det eksisterer underliggende faktorer som må forbedres. Det eksisterer fortsatt et omfang av negative holdninger, spesielt rettet mot biseksuelle og transpersoner. Psykisk uhelse innen denne gruppen er betraktelig høy sammenlignet med majoritetsbefolkningen, og er noe som gir utslag på hvordan skeive opplever sin livskvalitet. Mitt personlige mål med oppgaven har vært å tilegne meg ny kunnskap og få en forståelse over hvordan jeg som sosialarbeider kan bistå til at seksuelle minoriteter opplever økt livskvalitet, og med det jevne ut levekårene for skeive. Etter egen vurdering føles målet oppnådd, og jeg håper at andre innen ulike sosialfaglige profesjoner som leser min oppgave kan ta med en lignende dypere forståelse i fremtidig arbeid med seksuelle minoriteter.

Litteraturliste

Valgfritt pensum er markert med *

- Anderssen, N. (2013). Holdninger til LHB-personer. I A. B. Grønningsæter, H. W. Kristiansen & B. R. Lescher-Nuland (Red.), *Holdninger, levekår og livsløp : forskning om lesbiske, homofile og bifile* (s. 22-36). Oslo: Universitetsforl. * **14 sider**
- Anderssen, N., Sivertsen, B., Lonning, K. J. & Malterud, K. (2020). Life satisfaction and mental health among transgender students in Norway. *BMC Public Health*, 20(1), 1-11.
<https://doi.org/10.1186/s12889-020-8228-5> * **11 sider**
- Aveyard, H. (2018). *Doing a Literature Review in Health and Social Care*. Maidenhead: Maidenhead: McGraw-Hill Education. * **218 sider**
- Barstad, A. (2014a). Levekår - ulike perspektiver. I *Levekår og livskvalitet : vitenskapen om hvordan vi har det* (s. 47-65). Oslo: Cappelen Damm akademisk. * **18 sider**
- Barstad, A. (2014b). Subjektiv livskvalitet - ulike perspektiver. I *Levekår og livskvalitet : vitenskapen om hvordan vi har det* (s. 66-86). Oslo: Cappelen Damm akademisk. * **20 sider**
- Berg, B. (2015). Velferd og migrasjon - sosialt arbeid i et flelkulturelt samfunn. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Klieppe (Red.), *Sosialt arbeid : en grunnbok* (s. 244-258). Oslo: Universitetsforl.
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Klieppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Klieppe (Red.), *Sosialt arbeid : en grunnbok* (s. 19-35). Oslo: Universitetsforl.
- Berge, B. (2021). homobevegelsen i Noreg. Hentet fra https://snl.no/homobevegelsen_i_Noreg
- Bufdir. (2015). Lhbtqi-ordlista. Hentet fra https://bufdir.no/lhbt/LHBT_ordlista/
- Bufdir. (2017). Hvor mange er lhbtqi. Hentet fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Hvor_mange/
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk. * **272 sider**
- Delt ikrafts. av lov 2020:135, e. i. s. m. a., utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv., (2020). Delt ikraftsetting av lov 4. desember 2020 nr. 135 om endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/2020-12-04-2592>
- Dentato, M. P. (2012). The minority stress perspective. *Psychology and AIDS Exchange Newsletter*, 3. Hentet fra <http://www.apa.org/pi/aids/resources/exchange/2012/04/minority-stress> * **3 sider**
- Døving, C. A. (2011). Hva er en minoritet? *Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.*, 5. Hentet fra <https://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/livssyn/minoriteter/hva-er-en-minoritet/hva-er-en-minoritet> * **5 sider**

- Eggebø, H., Almli, M. & Bye, M. T. (2015). *Skeiv på bygda* (KUN-rapport 2015: 2). KUN. Hentet fra http://www.kun.no/uploads/7/2/2/3/72237499/2_2015_lhbt.pdf * **106 sider**
- Ellingsen, I. T. & Skjefstad, N. S. (2015). Anerkjennelse, myndiggjøring og brukervedvirkning. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Klieppe (Red.), *Sosialt arbeid : en grunnbok* (s. 97-11). Oslo: Universitetsforl.
- Falkum, E., Hytten, K. & Olavesen, B. (2011). Anerkjennelsens psykologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 48(11), 12. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2011/11/anerkjennelsens-psykologi> * **12 sider**
- Fellesorganisasjonen. (2019). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra <https://www.fo.no/yrkesetikk/>
- FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. (2018). Organisasjon. Hentet fra <https://www.foreningenfri.no/om-oss/organisasjon/>
- Giertsen, M. (2019). Heteronormativity Prevails: A Study of Sexuality in Norwegian Social Work Bachelor Programs. *Journal of Social Work Education*, 55(1), 89-101. <https://doi.org/10.1080/10437797.2018.1498415> * **12 sider**
- Grønningsæter, A. B., Kristiansen, H. W. & Lescher-Nuland, B. R. (2013). Forskning om holdninger, levekår og livskvalitet. I A. B. Grønningsæter, H. W. Kristiansen & B. R. Lescher-Nuland (Red.), *Holdninger, levekår og livsløp : forskning om lesbiske, homofile og bifile* (s. 11-21). Oslo: Universitetsforl. * **10 sider**
- Grønningsæter, A. B. & Lescher-Nuland, B. R. (2013). Noe du legger igjen hjemme når du går på jobb? I A. B. Grønningsæter, H. W. Kristiansen & B. R. Lescher-Nuland (Red.), *Holdninger, levekår og livsløp : forskning om lesbiske, homofile og bifile* (s. 117-134). Oslo: Universitetsforl. * **17 sider**
- Helgesen, L. A. (2017). *Menneskets dimensjoner : lærebok i psykologi* (3. utg. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Human Dignity Trust. (2021). Nigeria. Hentet fra <https://www.humandignitytrust.org/country-profile/nigeria/>
- Hutchinson, G. S. (2004). Samfunnsarbeid – undervurdert som arbeidsmåte? *Nordisk sosialt arbeid*, 24(3), 223-234. Hentet fra http://www.idunn.no/nsa/2004/03/samfunnsarbeid_-_undervurdert_som_arbeidsmate * **11 sider**
- Hutchinson, G. S. (2010a). Arbeidsmåter når målene er satt. I *Samfunnsarbeid : mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid* (3. utg. utg., s. 101-139). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hutchinson, G. S. (2010b). Fra individuelt til utadrettet kollektivt arbeid. I *Samfunnsarbeid : mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid* (3. utg. utg., s. 75-100). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Hutchinson, G. S. (2010c). Samfunnsarbeid i sosialfaglig arbeid. I *Samfunnsarbeid : mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid* (3. utg. utg., s. 11-31). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Johansen, H. M. (2019). *Skeive linjer i norsk historie : frå norrøn tid til i dag*. Oslo: Samlaget. * **247 sider**
- Kleppe, L. C. (2015). Kunnskap i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Klieppe (Red.), *Sosialt arbeid : en grunnbok* (s. 125-138). Oslo: Universitetsforl.
- Levin, I. (2004). Personen i situasjonen. I *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforl.
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (LOV-2017-06-16-51). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2017-06-16-51>
- Lysaker, O. (2011). Anerkjennelse og menneskeverdets forankring: Henimot en transnasjonal anerkjennelsespolitikk. *Etikk i praksis*, 5(2), 101-122. <https://doi.org/10.5324/eip.v5i2.1773> * **21 sider**
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological bulletin*, 129(5), 39. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674> * **39 sider**
- Mørch, W. T. (2020). Abraham Maslow. Hentet fra https://snl.no/Abraham_Maslow
- Poushter, J. & Kent, N. (2020). *The Global Divide on Homosexuality Persists*. Hentet fra <https://www.pewresearch.org/global/2020/06/25/global-divide-on-homosexuality-persists/>
- Prell, E. & Traeen, B. (2018). Minority Stress and Mental Health Among Bisexual and Lesbian Women in Norway. *Journal of Bisexuality*, 18(3), 278-298. <https://doi.org/10.1080/15299716.2018.1518180> * **20 sider**
- Prop.66 L (2019–2020). *Endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-66-l-20192020/id2696290/?q=kj%C3%B8nn&ch=8#kap8-3>
- Rasmussen, I. A. (2020, 22. September). Én setning drev homofil prest vekk. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/mr/en-setning-drev-homofil-prest-vekk-1.15160585>
- Schei, A. (2019, 29. oktober). Kristne private høgskoler får lov til å diskriminere samboere og homofile. *Khrono*. Hentet fra <https://khrono.no/ulike-syn-pa-kristendom-og-seksualitet-skaper-splittelse-pa-nla-ansatte-bekymret-for-forskningsfriheten/413458>
- Schiefloe, P. M. (2011). Kultur. I *Mennesker og samfunn* (2. utg. utg., s. 127-199). Bergen: Fagbokforl. * **72 sider**
- Sentio Research. (2020). *Holdninger til lhbtqi-personer i 2017*. Hentet fra <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005117> * **59 sider**
- Støren, I. (2010). *Bare søk! : praktisk veiledning i å systematisere kunnskap*. Oslo: Cappelen akademisk forl. * **71 sider**

Teige, O. (2015, 21.10.2020). Rettsforfølgelse av homoseksualitet før 1842. Hentet fra <https://www.norgeshistorie.no/enevelde/1231-rettsforfolgelse-av-homoseksualitet-for-1842.html>

Vrålstad, S. (2017). Slik har vi det – om målene på livskvalitet og levekår i Norge. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekar-og-livskvalitet-hva-hvorfor-og-hvordan>

WHO. (U.å). Sexual and reproductive health and research including the Special Programme HRP. Hentet fra <https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>

Valgfritt pensum: 986 sider